

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՆՈՒՇԱՎԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 118 ԵՎ 118.6-ՐԴ ՆՈԴՎԱԾՆԵՐԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

13 ապրիլի 2010թ.

Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի (զեկուցող), Վ. Նովհաննիսյանի, Ն. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ դիմող Ա. Նիկողոսյանի, գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՆ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՆ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն ՆՆ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Անուշավան Նիկողոսյանի դիմումի հիման վրա՝ Նայասրանի Նանրապետության վարչական դատարարության օրենսգրքի 118 եւ 118.6-րդ հոդվածների՝ Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Ա. Նիկողոսյանի՝ 26.01.2010թ. ՆՆ սահմանադրական դատարան մուրաբազրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պարասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հերազոտելով օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՏՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին, ՏՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007 թվականի դեկտեմբերի 10-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2008 թվականի հունվարի 1-ից:

Օրենսգրքի վիճարկվող 118 եւ 118.6-րդ հոդվածներն ամրագրված են օրենսգրքի՝ «Վարչական գործերի վարույթը վճռաբեկ դատարանում» վերաբառությամբ 20-րդ գլխում:

Օրենսգրքի 118-րդ հոդվածը՝ «Վարչական գործերի վարույթը վճռաբեկ դատարանում» վերաբառությամբ, սահմանում է. «Վարչական դատարանի դատական ակտերի վճռաբեկ դատարան բողոքարկման կարգի եւ գործերի վարույթի վրա (mutatis mutandis) տարածվում են Նայաստանի Նանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նորմերը»:

Օրենսգրքի վիճարկվող 118.6-րդ հոդվածը՝ «Վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելը» վերաբառությամբ, սահմանում է.

«1. Վճռաբեկ դատարանը բողոքն ընդունում է քննության, եթե՝

1) բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության համար, կամ

2) վերանայվող դատական ակտն առերեսույթ (prima facie) հակասում է վճռաբեկ դատարանի նախկինում ընդունած որոշումներին, կամ

3) առկա է նյութական կամ դատավարական իրավունքի խախտում, որը հանգեցրել է գործի սխալ լուծմանը, կամ

4) առկա է նոր երեսան եկած կամ նոր հանգամանք:

2. Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելուց հետո վճռաբեկ դատարանը որոշմամբ կարող է կասեցնել դատական ակտի կատարումը:

3. Վճռաբեկ դատարանի որոշումները պարզաճ ձեով ուղարկվում են բողոք բերող անձին եւ գործին մասնակցող անձանց»:

Օրենսգրքի՝ «Վարչական գործերի վարույթը վճռաբեկ դատարանում» վերաբառությամբ 20-րդ գլուխը փոփոխության է ենթարկվել 2009թ. ապրիլի 7-ին ընդունված՝ «ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՏՏ-99-Ն ՏՏ օրենքով: Նշված օրենքով օրենսգրքի 20-րդ գլխում կատարված փոփոխություններն ու լրացումները պայմանավորվել են ՏՏ սահմանադրական դատարանի 2008թ. նոյեմբերի 25-ի ՍԴՌ-780 որոշմամբ, որով ՏՏ

վարչական դատավարության օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի 1-ին մասը եւ 118-րդ հոդվածի 1-ին մասը ճանաչվեցին ՆՏ Սահմանադրության 1-ին հոդվածի, 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի եւ 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին հակասող եւ անվավեր: Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված իրավանորմերի ուժը կորցնելու վերջնական ժամկետ էր սահմանել 2009թ. մարտի 31-ը՝ ՆՏ Ազգային ժողովին հնարավորություն փայով օրենսդրական կարգավորումները համալիր ձեւով համապատասխանեցնելու դատարանի որոշման պահանջներին:

2009թ. ապրիլի 7-ին ընդունված՝ «ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-99-Ն ՆՏ օրենքով ՆՏ Ազգային ժողովն օրենսգրքի 20-րդ գլխում 118-րդ հոդվածը շարադրեց նոր խմբագրությամբ եւ օրենսգիրքը լրացրեց 118.1-118.6-րդ հոդվածներով:

2. Գործի դատավարական նախապայմությունը հանգում է հետեւյալին: ՆՏ վարչական դատարանն իր՝ 04.09.2009թ. վճռով մերժել է դիմողի հայցն ընդդեմ Լոռու մարզպետարանի՝ «Ակտը մասնակի առոչինչ ճանաչելու պահանջի մասին»: Նշված վճիռը դիմողի կողմից բողոքարկվել է ՆՏ վճռաբեկ դատարան: ՆՏ վճռաբեկ դատարանը թիվ ՎԴ6/0334/05/08 վարչական գործով ըստ հայցի Անուշավան Նիկողոսյանի ընդդեմ ՆՏ Լոռու մարզպետարանի՝ «Ակտը մասնակի առոչինչ ճանաչելու պահանջի մասին», իր՝ 02.12.2009թ. որոշմամբ վերադարձրել է ՆՏ վարչական դատարանի՝ թիվ ՎԴ6/0334/05/08 վարչական գործով 04.09.2009թ. վճռի դեմ դիմողի կողմից նյութական իրավունքի նորմերի խախտման հիմքով բերված վճռաբեկ բողոքը:

3. Դիմողը՝ վկայակոչելով ՆՏ սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-780 որոշման մեջ Կրեմլ գրած իրավական դիրքորոշումները, գտնում է, որ ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում 2009թ. ապրիլի 7-ին ընդունված՝ «ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-99-Ն ՆՏ օրենքով կատարված փոփոխություններից ու լրացումներից հետո էլ ապահովված չէ վարչական արդարադատության երկաստիճան համակարգում վճռաբեկ դատարանի մարչելիությունն ու արդյունավետությունը: Մասնավորապես, օրենսգրքի 118-րդ հոդվածը շարունակում է հնարավորություն փայ վարչական

գործերով վճռաբեկ վարույթի նկատմամբ կիրառել քաղաքացիական դատավարության նորմերը, իսկ 118.6-րդ հոդվածով սահմանված՝ վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության պայմանները որեւէ կերպ չեն ապահովում վճռաբեկ դատարանի մարզելիությունը: Դիմողը խնդրում է ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118 եւ 118.6-րդ հոդվածները ճանաչել ՏՏ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի եւ 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին հակասող ու անվավեր:

4. Պատասխանողը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, նշում է, որ ՏՏ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-780 որոշումից հետո ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգիրքը լրացվեց վճռաբեկության կարգով դատական ակտերի վերանայումը, վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունքը եւ հիմքերը, վճռաբեկ բողոք բերելու ժամկետները եւ կարգը, վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու պայմանները սահմանող՝ 118.1-118.6-րդ հոդվածներով: Արդյունքում, թեւեւ սահմանվեց, որ վարչական դատարանի դատական ակտերի վճռաբեկ դատարան բողոքարկման կարգի եւ գործերի վարույթի վրա (*mutatis mutandis*) տարածվում են ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նորմերը, այնուամենայնիվ, վճռաբեկության ինստիտուտի իրավակարգավորման հիմնական տարրերը, այդ թվում՝ նաեւ վճռաբեկ բողոքի հիմքերն ու ընդունելիության պայմանները, հաշվի առնելով վարչական արդարադատության առանձնահատկությունները, սահմանվեցին վարչական դատավարության օրենսգրքով:

Օրենսդիրը վճռաբեկության կարգով վարչական դատարանի դատական ակտերի բողոքարկման կարգի եւ գործերի վարույթի վրա քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նորմերը տարածել է այնքանով, որքանով դրանք բխում են երկաստիճան դատական համակարգում վճռաբեկության առանձնահատկություններից եւ երաշխավորում են վարչական արդարադատության համակարգում վճռաբեկ դատարանի մարզելիության իրավունքը:

Ըստ պատասխանողի՝ օրենսգրքի վիճարկվող 118-րդ հոդվածը 118.1.-118.6-րդ հոդվածների հետ համակցության մեջ գնահատելու դեպքում պարզ է դառնում, որ գործող իրավակարգավորումն էապես տարբերվում է մինչեւ «ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-99-Ն ՏՏ օրենքի ընդունումը գործած իրավակարգավորումից:

Պարասխանողը նաև փաստում է, որ վարչական դատավարությունում «...նյութական կամ դատավարական իրավունքի խախտման հիմնավորումը բավական է վճռաբեկ բողոքն ընդունելու համար»:

5. Սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՈ-780 որոշմամբ արտահայտել է մի շարք սկզբունքային իրավական դիրքորոշումներ Նայասարանի Նանրապետությունում վարչական արդարադատության արդյունավետ իրականացման, ինչպես նաև վարչական դատավարության մասնակիցների կողմից վարչական դատարանի ակտը բողոքարկելու իրավունքի երաշխավորման առումով: Սահմանադրական դատարանի այդ իրավական դիրքորոշումներն ամբողջությամբ վերաբերելի են նաև սույն գործով քննության առարկա հարցերին:

Նաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վիճարկվող իրավանորմերն ընդունվել են ՆՏ սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ որոշման արդյունքում՝ սահմանադրական դատարանը կարելու է համարում պարզել, թե որքանո՞վ են հաշվի առնվել ՄԴՈ-780 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն օրենսդրական փոփոխությունները կատարելիս, ինչպես նաև ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխում կատարված փոփոխություններն ու լրացումները որքանո՞վ են նպաստել վարչական արդարադատության երկաստիճան համակարգում վճռաբեկ դատարանի մարզելիության եւ արդյունավետության ապահովմանը:

Միաժամանակ, հաշվի առնելով, որ նման գնահատականը պահանջում է ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխի փոխկապակցված բոլոր դրույթների համադրված վերլուծություն՝ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 68 հոդվածի 9-րդ մասին համապարասխան քննության առնել վիճարկվող նորմերի հետ համակարգային փոխկապակցվածության մեջ գրնվող՝ օրենսգրքի 20-րդ գլխի բոլոր դրույթների սահմանադրականության հարցը:

6. Վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխի՝ 2007թ. նոյեմբերի 28-ի խմբագրությամբ, դրույթների եւ նույն գլխի՝ «ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-99-Ն ՆՏ օրենքով փոփոխված դրույթների համեմատական վերլուծության արդյունքում սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վճռաբեկ դատարանում

վարչական գործերի վարույթի գործող իրավակարգավորմանը, ի փարբերություն նախկին իրավակարգավորման, հատուկ են հետեւյալ հիմնական փարբերը.

նախ. եթե օրենսգրքի 118-րդ հոդվածի համաձայն՝ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նորմերը *mutatis mutandis* վերապահմամբ փարածվում են վճռաբեկ դատարան բողոքարկման կարգի եւ գործերի վարույթի վրա, ապա վարչական դատարանի ակտերի **բողոքարկման հիմքերի** վրա, ի փարբերություն նախկին իրավակարգավորման, քաղաքացիական դատավարության նորմերը չեն փարածվում, եւ ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխում փոփոխությունների արդյունքում ամրագրվել է «Վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերը» վերփառությամբ 118.3-րդ հոդվածը, որը սահմանում է վարչական դատարանի ակտերի վճռաբեկության կարգով բողոքարկման հիմքերը:

Երկրորդ՝ օրենսգրքի 20-րդ գլուխը (հոդված 118), նոր իրավակարգավորման արդյունքում նախատեսելով վարչական գործերով վճռաբեկ դատարան բողոքարկելու կարգի վրա ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համապարասխան նորմերը փարածելու հնարավորություն, միաժամանակ ամրագրել է բողոքարկման կարգի առանձին փարբեր կանոնակարգող նորմեր (բողոքարկման ենթակա դատական ակտերի եւ բողոք բերելու իրավունք ունեցող սուբյեկտների շրջանակը, վճռաբեկ բողոք բերելու ժամկետները, վճռաբեկ բողոքը ներկայացնելու կարգը):

Երրորդ՝ օրենսգրքի 20-րդ գլխում ամրագրվել է 118.6-րդ հոդվածը, որը սահմանում է վարչական դատարանի ակտի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու պայմանները, որոնք փարբերվում են քաղաքացիական գործերով վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու պայմաններից:

Ինչ վերաբերում է վճռաբեկ դատարանում վարույթի կարգին, ապա այս առնչությամբ ներկա իրավակարգավորումը «ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՏՕ-99-Ն ՏՏ օրենքի ընդունման արդյունքում էական փոփոխության չի ենթարկվել, եւ վարչական գործերով վճռաբեկ դատարանում վարույթն հիմնականում իրականացվում է ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նորմերով:

Սահմանադրական դատարանը՝ հաշվի առնելով ՄԴՈ-780 որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշումները, ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխում կատարված փոփոխությունների ու լրացումների բովանդակային

վերլուծության եւ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան նորմերի հետ դրանց համադրման արդյունքում արձանագրում է.

ա) մինչեւ «ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-99-Ն ՏՏ օրենքի ընդունումն առկա իրավակարգավորման եւ գործող իրավակարգավորման միջեւ հիմնական բովանդակային տարբերությունը կայանում է նրանում, որ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետով նախատեսված՝ վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության պայմանը փոխարինվել է վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետով սահմանված պայմանով,

բ) կատարված փոփոխությունները համակարգային առումով ամբողջական չեն, չեն ապահովում ու երաշխավորում վճռաբեկ դատարանում վարչական վարույթի իրականացման հստակ կարգն ու առանձնահատկությունները (ինչը նախատեսված է նաեւ ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 1-ին հոդվածով), չի գրնվել վարչական արդարադատության գործառնական ու կառուցակարգային դատարանակազմական ամբողջականության երաշխավորման արդյունավետ լուծում,

գ) հիմնական բացը, որը հանգեցնում է վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման առկա երկաստիճան համակարգի գործունակության էական թուլացմանը, վերաբերում է բողոքը վերադարձնելու հիմնախնդրի իրավակարգավորմանն ու դրան համապատասխան՝ կառուցակարգային երաշխիքների ապահովմանը:

7. Վիճարկվող 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին եւ 2-րդ կետերում տեղ են գտել քաղաքացիական դատավարության եռաստիճան համակարգին բնորոշ իրավակարգավորումներ, մինչդեռ ՏՏ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարչական արդարադատության ներկայումս գործող **երկաստիճան համակարգում** վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության պայմանները սահմանելիս պետք է գերակայեն **վճռաբեկ դատարանի մատչելիության եւ արդյունավետ բողոքարկման իրավունքի ապահովման** երաշխիքները: Վճռաբեկ դատարանի՝ որպես ընդհանուր իրավասության դատարանների համակարգում բարձրագույն մարմնի, կառուցակարգային կարգավիճակը չի կարող խոչընդոտել օրենքով նրան վերապահված իրավասության լիարժեք իրականացմանը եւ այդ բողոքարկման իրավունքի արդյունավետ իրացմանը, եթե ստեղծվում են դրա համար անհրաժեշտ նաեւ իրավական ու կառուցակարգային երաշխիքներ: Սահմանադրական դատարանը հաշվի է առնում

այն հանգամանքը, որ ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի համաձայն՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ եւ օրենքով: Ուստի նրա որեւէ կառուցակարգային կարգավիճակ չի կարող լիազորության լիարժեք կատարման խոչընդոտ հանդիսանալ: Միաժամանակ, սահմանադրական իրավակարգավորման առանցքային խնդիրներից մեկը հենց այն է, որպեսզի երաշխավորվի «գործառույթ-ինստիտուտ-լիազորություն» շղթայի օրգանական ամբողջականությունն ու լիարժեքությունը: Եթե օրենսդիրն անհրաժեշտ է համարել Հայաստանում ձեւավորել մասնագիտացված վարչական դատարան՝ միայն դատարան մեկ աստիճանով, իսկ վերջինիս ակտերի բողոքարկման իրավասությունը վերապահել վճռաբեկ դատարանին, ապա բողոքարկման համակարգի ամբողջականությունն ու արդյունավետությունը նույնպես պետք է երաշխավորվի այս կառուցակարգային լուծումների շրջանակներում: Մասնավորապես, դա վերաբերում է նաեւ բողոքների ընդունման ու դրանց ըստ էության քննության առանձնահատկություններին:

Ներկայումս, վիճարկվող դրույթում վճռաբեկ դատարանի կարգավիճակի վկայակոչմամբ բողոքի ընդունելիության այնպիսի պայմաններ չեն կարող սահմանվել, ինչը կարող է արդյունավետ չդարձնել ու սահմանափակել անձի՝ դատարան ակտի բողոքարկման իրավունքի իրացման հնարավորությունը: Նակառակը, այդ հնարավորության ապահովման անհրաժեշտությունից թելադրված պետք է փնտրվեն ու գտնվեն դատարանակազմական լուծումները:

Մասնավորապես, վարչական դատարանի ակտերի վերաբերյալ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու հիմքում պետք է դրվի ոչ միայն ՀՀ քաղաքացիական դատարության օրենսգրքի 233-րդ հոդվածի, այլև՝ 213-րդ հոդվածի իրավակարգավորման փրամաբանությունը՝ նախատեսելով դրա իրացման համապարասխան երաշխիքներ:

8. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում ամրագրված նորմի եւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում ամրագրված նորմի, մասնավորապես, դրանցում համապարասխանաբար՝ «հանգեցրել է գործի սխալ լուծմանը» եւ «կարող է առաջացնել կամ առաջացրել է ծանր հետեւանքներ» բառակապակցությունների համեմատական վերլուծությունը վկայում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության

օրենսգրքում կատարված փոփոխությունների արդյունքում 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում նշված պայմանը, ի տարբերություն ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 234-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում նշված պայմանի, որոշակի առաջընթաց է վճռաբեկ դատարանի մարզելիության ապահովման առումով: Մակայն սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այս փաստը դեռևս բավարար պայման չէ նոր իրավակարգավորման արդյունավետությունը գնահատելու համար: Վերջինիս տեսանկյունից կարելու է նշանակություն ունի 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում ամրագրված՝ բողոքի ընդունելիության պայմանի բովանդակությունը՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դրան տրված մեկնաբանությամբ:

Վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.3-րդ հոդվածում ամրագրված՝ վճռաբեկ բողոք բերելու ընդհանուր հիմքում «կարող էր ազդել գործի ելքի վրա» բառակապակցության եւ 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում ամրագրված՝ վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության պայմանում «հանգեցրել է գործի սխալ լուծմանը» բառակապակցության համեմատական վերլուծությունը վկայում է, որ «կարող էր» բառակապակցությունն արտահայտում է հավանականություն եւ կրում է դիսպոզիտիվ բնույթ, իսկ 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում ամրագրված՝ «հանգեցրել է» արտահայտությունը ենթադրում է փաստի հաստատում եւ կրում է իմպերատիվ բնույթ:

Նման տարբերությունը բովանդակային առումով նշանակում է, որ եթե վճռաբեկ բողոք բերող անձն իր բողոքում պարտավոր է հիմնավորել դատական սխալի՝ գործի ելքի վրա ազդեցության վերաբերյալ իր ենթադրությունը, ապա վճռաբեկ դատարանը **դիմումի ընդունելիության հարցի քննության փուլում** պարտավոր է ոչ թե ստուգել դատական սխալի՝ գործի ելքի վրա ազդեցության վերաբերյալ վճռաբեկ բողոք բերող անձի ենթադրության հիմնավորված լինելու հանգամանքը, այլ հաստատել այն փաստը, որ դատական սխալը հանգեցրել է կամ չի հանգեցրել գործի սխալ լուծմանը: Իրավակիրառական պրակտիկան եւս ձեւավորվել է օրենսգրքի 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում ամրագրված նորմի նման ընկալմամբ: Մասնավորապես, այդ մասին է վկայում վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշումներում, այդ թվում՝ դիմողի գործով կայացրած որոշման մեջ վճռաբեկ դատարանի հետեւյալ ձեւակերպումը. «Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Դատարանը, ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի

113-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին համապատասխան, գնահատելով գործում առկա ապացույցները, պարզելով գործի համար նշանակություն ունեցող հանգամանքները եւ կիրառելով սույն գործով կիրառման ենթակա օրենքները, իրավացիորեն հայցը մերժել է »:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատական սխալի՝ գործի սխալ լուծմանը հանգեցրած լինելու կամ չլինելու **փաստի հաստատումն** իր բնույթով չի վերաբերում դիմումի ընդունելիության պայմաններին, նման փաստի հաստատումը կարող է ԿԵԴԻ ունենալ դատաքննության փուլում՝ արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ: Որպես վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության պայման կարող է հանդես գալ գործի ելքի վրա ազդեցության վերաբերյալ վճռաբեկ բողոք բերող անձի **ենթադրության ներկայացված լինելու հանգամանքի ստուգումը**, այլ ոչ թե այն փաստի հաստատումը, որ դատական սխալը **հանգեցրել է կամ չի հանգեցրել** գործի սխալ լուծմանը:

Նման եզրահանգման համար հիմք է հանդիսանում նաեւ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 228-րդ հոդվածի 1-ի մասը, որի համաձայն՝ «Դատավարական իրավունքի նորմերի խախտումը կամ սխալ կիրառումը վճռի բեկանման հիմք է, եթե հանգեցրել է կամ կարող էր հանգեցնել գործի սխալ լուծման: Դատարանի՝ ըստ էության ճիշտ վճիռը չի կարող բեկանվել միայն ձեւական նկատառումներով»: Այս նորմը եւս վկայում է այն մասին, որ դատական սխալի՝ գործի սխալ լուծմանը հանգեցնելու փաստի հաստատումը հանդիսանալով վճռի բեկանման հիմք՝ չի հանդիսանում եւ չի կարող հանդիսանալ բողոքի ընդունելիության պայման: Ներելաբար, **այդ հարցը ենթակա է լուծման դատաքննության փուլում**, այլ ոչ թե դիմումի ընդունելիության հարցի քննության փուլում:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության հարցի քննության փուլում ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի «առկա է» բառը չի կարող ընկալվել ու մեկնաբանվել որպես բողոքի ընդունման փուլում նյութական կամ դատավարական իրավունքի խախտումը հաստատելու վճռաբեկ դատարանի պարտավորվածություն՝ դրանով իսկ ընդունելիության հարցի լուծումը կախման մեջ դնելով գործի դատաքննության փուլում ըստ էության լուծման ենթակա հարցից, սահմանափակելով վճռաբեկ դատարանի մարչելիությունը՝ դատական պաշտպանության միջոցը դարձնելով անարդյունավետ: Վճռաբեկ բողոք բերող անձի պնդումը

գործի ելքի վրա ազդող դատական սխալի **ենթադրյալ առկայության** մասին, եթե այդ պնդումն ակնհայտ անհիմն չէ, թույլատրելիության այլ նախադրյալների հետ մեկտեղ (ժամկետներ, բողոքի ձեւին ներկայացվող պահանջներ եւ այլն), բավարար է գործը քննության ընդունելու համար, եւ վճռաբեկ դատարանն իրավասու չէ այդ փուլում ստուգելու վճռաբեկ բողոքի **հիմնավորվածությունը՝** այդպիսի սխալի իրական առկայությունը («առկա է», «հանգեցրել է գործի սխալ լուծմանը», «ազդել է գործի լուծման վրա»), քանի որ դրանով փոխարինվում կամ կանխորոշվում է դատաքննությունը, որը եւ պետք է ապահովի գործի արդարացի քննությունը՝ համապատասխան երաշխիքների պահպանմամբ:

9. Վարչական դատարանի վճռի դեմ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշումների ուսումնասիրությունը վկայում է նաեւ, որ ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխում կատարված փոփոխություններից եւ լրացումներից հետո էլ վճռաբեկ դատարանը շարունակում է վարչական գործերով վճռաբեկ վարույթի նկատմամբ կիրառել ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նորմերը, անկախ նրանից, դրանք **դուրս են գալիս դատական համակարգի ընդհանուր սահմանադրական սկզբունքների շրջանակներից, թե՛ ոչ:** Ավելին, վճռաբեկ դատարանը՝ կիրառելով ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերը սահմանող 118.3-րդ հոդվածը եւ բողոքի ընդունելիության պայմանները սահմանող 118.6-րդ հոդվածը, գուցահեռաբար կիրառում է նաեւ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համարժեք 226 եւ 234-րդ հոդվածները, այդ թվում վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության այն պայմանները, որոնք սահմանված են 234-րդ հոդվածի 1-ին մասում:

Նման իրավիճակի առնչությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավակիրառական պրակտիկայում իրացված չէ սահմանադրական դատարանի այն իրավական դիրքորոշումը, որ ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118-րդ հոդվածում **«mutatis mutandis» վերապահումը չի կարող մեկնաբանվել այնքան լայն, որ վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման նկատմամբ ամբողջությամբ կիրառվեն քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նորմերը:**

Ավելին, սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում ընդգծել, որ ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118-րդ հոդվածը (նոր խմբագրությամբ)

ընդհանրապես թույլ չի տալիս հղում կատարել ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի այն նորմերին, որոնք սահմանում են վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերը:

Արդարադատության արդյունավետությունը ենթադրում է **թույլատրելի ճանաչված վճռաբեկ բողոքների ըստ էության քննություն** վճռաբեկ դատարանում արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ եւ վարչական արդարադատության առանձնահատկությունների հաշվառմամբ: Թույլատրելիության հարցի լուծման ժամանակ բուն արդարադատության կանխորոշումն իմաստագրվում է դրա արդյունավետությունը, իսկ **բողոքի թույլատրելիության հիմքը շփոթվում է վարչական դատարանի ակտի բեկանման հիմքի հետ**: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ արդարադատության նման ձեւականացումն անհամարելի է դրա սահմանադրական իմաստի հետ:

10. ՆՏ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման ինստիտուտի լիարժեքությունն օրենսդրորեն ապահովված չէ: Այս հարցում իրավական անորոշությունը հաղթահարելու եւ իրավակարգավորման բացը լրացնելու համար էական նշանակություն կարող է ունենալ ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխում վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու հստակ իրավակարգավորումը՝ ՆՏ սահմանադրական դատարանի ՄԴՌ-780 որոշման եւ սույն որոշման մեջ շարադրված իրավական դիրքորոշումները հաշվի առնելով:

Առավել կարեւոր է այն հանգամանքը, որ վարչական արդարադատության ներկա երկաստիճան համակարգի պահպանման պարագայում օրենսդրորեն պետք է գտնվեն կառուցակարգային այնպիսի լուծումներ, որ ՆՏ վճռաբեկ դատարանն ի վիճակի լինի արդյունավետ իրականացնել վարչական դատարանի ակտերի վերաբերյալ բողոքների ընդունման ու դրանց դատաքննության արդարադատական պահանջները:

Լրացուցիչ հստակեցման անհրաժեշտություն ունեն նաեւ ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 20-րդ գլխում փեղ գրած մի շարք այլ դրույթներ: Մասնավորապես, 118.1-րդ հոդվածում ի հայտ է գալիս «վարչական դատավարական *օրենսդրությանը* նախադրված *բացառիկ դեպքերը*» արտահայտությունը, իսկ 118.4-րդ հոդվածի 2-րդ մասում միջանկյալ դատական ակտի դեմ վճռաբեկ բողոք բերելը պայմանավորվում է այլ՝ *հատուկ օրենքով* նախադրված դեպքերով, մինչդեռ հենց ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 125-րդ հոդվածի 4-րդ մասն է

հիշարակում միջանկյալ ակտերը բողոքարկելու հիմքերը: Նույնը վերաբերում է այդ ակտերը բողոքարկելու համար *այլ օրենքով* ժամկետ սահմանելու հնարավորությանը, որով վարչական դատավարության համակարգն անհարկի փոխկապակցվում է անորոշ հատուկ օրենքների հետ՝ առանց որեւէ կոնկրետ հղման: Իսկ 118.5-րդ հոդվածի վերնագիրը շատ ավելի լայն է, քան այդ հոդվածի բովանդակությունը, բացի դրանից, որեւէ առնչություն չունի դրա 2-րդ եւ 3-րդ մասերի հետ, որոնք վերաբերում են վճռաբեկ բողոք բերած վարչական մարմնի պարտականությանը եւ վարչական դատարանի կողմից գործը վճռաբեկ դատարան ուղարկելուն:

Այս բոլորը վկայում են, որ միայն իրավակիրառական պրակտիկայի վերանայմամբ հիմնախնդիրը չի կարող լուծվել: Այն անհրաժեշտ օրենսդրական լուծումներ է պահանջում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 19, 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. ՆՎ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118-րդ հոդվածը՝ սույն որոշման մեջ ՆՎ սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում համապատասխանում է Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. ՆՎ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118.6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետում «առկա է» եւ «հանգեցրել է» բառակապակցությունները՝ իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից դրանց փրված մեկնաբանության շրջանակներում ճանաչել Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 19-րդ հոդվածին (1-ին մաս) հակասող եւ անվավեր:

3. Առաջնորդվելով Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 3-րդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՎ օրենքի 68-րդ հոդվածի 15-17-րդ մասերի դրույթներով եւ հաշվի առնելով, որ վարչական արդարադատության առկա երկաստիճան համակարգի գործունակության եւ արդյունավետության անհրաժեշտ մակարդակի ապահովումը կամ հիմնախնդրին

համակարգային այլ լուծումներ փալը պահանջում են օրենսդրական համարժեք կարգավորումներ, սույն որոշման եզրափակիչ մասի 2-րդ կետով ՆՏ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված իրավանորմների ուժը կորցնելու վերջնական ժամկետ սահմանել 2010թ. դեկտեմբերի 1-ը:

4. Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՏՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

13 ապրիլի 2010 թվականի
ՍԴՈ-873